

CARTIER Rotonda

*Tamara Cărăuș (1972) este licențiată a Facultății de Filosofie a Universității din București (iunie 2001). Doctorat în litere (iulie 2001) la Universitatea din București cu teza „Tehnici narative în romanul postmodern”. A desfășurat proiecte de cercetare în cadrul mai multor instituții: Colegiul Noua Europă, România; Universitatea din Oxford, Marea Britanie; Universitatea din Uppsala, Suedia; Universitatea din Groningen, Olanda; Universitatea Palacký, Cehia; Institut für die Wissenschaften vom Menschen, Austria, ș.a. A publicat cărțile **tzara mea** (Ed. ARC, 2000) și **Efectul Ménard** (Ed. Paralela 45, 2003).*

Tamara Cărauş

Capcanele identităţii

R o t o n d a
CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, București.

Tel/fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Difuzare:

București: Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

Chișinău: str. București, nr. 68. E-mail: cartier@cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03.

E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecția *Rotonda* este coordonată de Em. Galaicu-Păun

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Valentin Guțu

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Georgeta Fusa

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 10149)

Tamara Cărăuș

CAPCANELE IDENTITĂȚII

Ediția I, februarie 2011

© 2011, Editura Cartier pentru prezenta ediție.

Această ediție a apărut într-un tiraj de 340 de exemplare. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

CAPCANELE IDENTITĂȚII/ Tamara Cărăuș, – Ch. : Cartier, 2011 (Combinatul Poligrafic). – 220 p.

– (Colecția "Rotonda").

340 ex.

ISBN 978-9975-79-679-8

821.135.1(478)-4

C 23

Prefață

Cum am studiat identitatea națională

Această carte nu este o carte „despre” identitatea unei persoane sau a unui grup, sau a unui stat. Este o carte „despre” cum am studiat eu identitatea națională. Deși am început cândva un studiu al identității naționale încercând să explic mecanismele identificării naționale în Republica Moldova, mi-am dat mai apoi seama că am avut o intenție care a dus la o derutantă rătăcire academică: timp de doi ani (academici) am studiat, cheltuind bani publici, naționalismul și identitatea națională în cadrul a două instituții academice nu chiar oarecare – Colegiul Noua Europă din București și Colegiul Nuffield al Universității din Oxford.

Atunci când argumentam, în fața reprezentanților acestor instituții, necesitatea studierii cazului Republicii Moldova din perspectiva teoriilor despre națiuni și naționalism, afirmam: „Îmi propun elaborarea unei cărți în care să explic pe înțelesul tuturor specificul identității naționale și mecanismele identificării naționale din Republica Moldova”. Știu sigur că nu îmi propuneam să fac din teoriile despre națiuni și naționalism obiectul meu de studiu permanent. Vedeam de la bun început acest studiu ca fiind unul finit, iar această specializare ca fiind una temporară: doar până la mult râvnita explicație „pe înțelesul tuturor”. Știam atunci să explic expresia „pe înțelesul tuturor” cu o anumită convingere: porneam de la ceea ce îmi părea mie un fapt empiric, și anume

presupoziția că în Republica Moldova ar fi existat o confuzie identitară, că persoanele care se întâmplaseră să trăiască în locul numit astfel treceau printr-o nedumerire, adeseori iritantă, referitoare la identitatea lor națională. Deoarece niște lecturi, mai degrabă întâmplătoare, ale unor autori care încercaseră cândva să explice cum funcționează identitatea națională mi s-au părut atunci iluminante pentru propriile nedumeriri – lecturi cu efect eliberator și fortifiant atunci!, acum ar fi imposibile –, crezusem că e de datoria mea ca toți „ceilalți confuzi” să se emancipeze din nedumerirea și iritarea pe care le-o provoca identitatea națională. Voi fi crezut, probabil, că toți au dreptul la „iluminarea” ce-mi părea mie că venea dinspre teorii, iar eu îmi asumam misiunea de a media „lumina”.

Acel moment al întâlnirii între „caz” și decizia de a studia „cazul” și a face lumină nu este deloc simplu și nevinovat. Pe parcursul a câțiva ani, încercând să detectez sursa disconfortului provocat de aventura studierii identității, ajungeam invariabil la acel moment „inaugural”. Momentul (i)radia valuri de disconfort și cu cât încercam mai mult să mă apropiez de momentul inaugurator, pentru a-l dezactiva, cu atât mai blocantă era acțiunea lui și mă copleșea rușinea.

Dar, deocamdată, eram la început și fără rușine, cu o tenacitate demnă de alte subiecte și domenii academice, m-am avântat în studiul teoriilor despre națiuni și naționalism. Imediat ce au apărut ocaziile de a-mi împărtăși cunoștințele sau bănuielile, nu am ezitat, iar ocazii nu au lipsit: conferințele, seminarele, workshopurile pe „tema” identității naționale se țineau, în acea vreme, peste tot. Identitatea națională, dar nu numai, a fost pe durata a câțiva ani o modă academică, deși o modă nu chiar gratuită – a fost mai degrabă un răspuns la nedumeririle etnice și naționale apărute în Balcani și în fosta URSS după căderea comunismului.

Însă de fiecare dată, fără nicio excepție, în fața oricărui public aș fi prezentat „cazul Republicii Moldova”, mi se reproșa invariabil *poziția* expunerii mele. Bineînțeles, de fiecare dată am ținut cont

de acest reproș și încercam iar și iar o poziție neutră. Urmăream o neutralitate ireproșabilă, dar zadarnic – reproșul că susțin o poziție anume nu a lipsit niciodată. Ar fi trebuit să mă amuz: mi se reproșa de fiecare dată o poziție diferită! În funcție de audiență și reproșul! Acele reacții erau, desigur, explicabile și făceau parte din chiar obiectul „cercetării” mele, fiind expresia unui discurs identitar sau altul. Dar nu prea înțelegeam cum e posibil să mi se aducă aceste acuzații, căci încercam mereu o explicație neutră și imparțială,

La un moment dat, poate datorită proximității aparatelor digitale, am vizualizat procesul ca pe un mecanism care avea *input* – cazul RM și teoriile despre națiuni și naționalism –, apoi urma procesarea datelor inițiale prin capacitățile mele de a înțelege și a explica, și un *output*, adică un rezultat, dar care era invariabil același: Eroare! Eroare! Eroare! Desigur, mai întâi am bănuț că sursa Erorii erau (in)capacitățile mele intelectuale de a procesa „cazul”, și încercam discursuri cât mai neutre și mai imparțiale. Mai târziu am înțeles că sursa Erorii era și în *input*, și că Eroarea se va fi strecurat în produsul final al oricărui cercetător care va fi acceptat acest *input*, adică naționalismul, ca materie primă pentru procesările sale teoretice.

Acum am o singură certitudine referitoare la identitatea națională și teoriile despre națiuni și naționalism: a vorbi despre identitate națională înseamnă a o schimba, a o revizui, dar, păzea! și a o reafirma. Deși teoreticienii sau analiștii utilizează un limbaj și o perspectivă diferite de discursul identitar, nici ei nu scapă de această capcană. Și ei, ca și orice alt individ care vorbește despre identitate, o reconfigurează și o reafirmă. Astfel, după doi ani de studiu, când un cercetător numsecade ar fi avut deja scrisă cartea promisă, eu am hotărât să n-o mai scriu deloc. Cartea promisă, pe înțelesul tuturor, părea atât de fantasmagorică, încât și unei imaginații borgesiene i-ar fi fost greu s-o contureze (greu, dar nu imposibil).

Timp de câțiva ani am încercat să ignor și să uit aventura studierii identității și să fac altceva. Zadarnic (rușinea nu îți dă voie să uiți!). Am hotărât mai apoi să scriu totuși despre acea rătăcire

academică, dar nu neapărat pentru a „împărtăși” cunoștințele și înțelegerea, ci ca să descriu o experiență, din câteva motive aproape „esențiale”. Mi s-au făcut reproșuri directe: ai studiat doar „pentru tine”? Și astfel mi se făcea oarecum jenă că am cheltuit bani publici doar ca să ignor mai apoi cunoștințele acumulate. Apoi am constatat în acest răstimp că destul de multe persoane din Republica Moldova erau încă interesate de acest subiect. Am fost rugată de mai mulți studenți să le ofer ceva „bibliografie și literatură” despre identitatea națională, căci, îmi spuneau, tocmai își pregătesc teza de masterat, de licență sau de doctorat pe această invariabilă temă: identitatea națională din RM. Majoritatea au ținut neapărat să-mi comunice că găseau subiectul fascinant, inepuizabil, provocator etc., unii dintre ei chiar propunându-mi spre discuție argumentele lor. În entuziasmul lor recunoșteam entuziasmul meu de cândva. Tinerii aveau *backgrounduri* diferite – istorie, filologie, studii politice, filosofie, sociologie –, oricare dintre aceste domenii era acceptat dată fiind interdisciplinaritatea identității! Dar eu, care aveam experiența acestei interdisciplinarități, regretam de fiecare dată când cineva cu studii de filosofie sau de la litere era „sedus” de studierea identității naționale. Prin urmare, aș putea spune, „pentru economia efortului intelectual în spațiul din RM, am hotărât să scriu cum am studiat eu naționalismul și identitatea națională”. Dar motivul acesta are deja o grea încărcătură patriotică și națională. Nu cumva reafirm tocmai ceea ce voiam să evit? Aș putea să reformulez motivul cam astfel: „Fără nicio îndoială, ar fi bine ca orice persoană, indiferent de țara sa de origine, care se va hotărî să studieze identitatea națională din Republica Moldova să evite paradoxurile, riscurile și poticnelile pe care eu nu am reușit să le evit. Pentru ca ei să își edifice mai ușor propria înțelegere, îndrăznesc să le vorbesc despre o traiectorie deja parcursă”.

Și alt motiv, aproape onorabil, ce m-a determinat să-mi „împărtășesc” experiența este faptul că în urma confruntărilor mele cu spectrele naționalismului am, se pare, o recompensă, deși tardivă: